

Titus Brandsma Sterfdag 75, Nijmegen 26 juli 2017

Mw. Wobine Buijs – Glaudemans, burgemeester van Oss.

Geachte aanwezigen, beste vrienden van Titus,

Het is bijzonder om hier vandaag te mogen staan als burgemeester van Oss. Om een bijdrage te leveren aan de herdenking van de 75ste sterfdag van Titus Brandsma. Gedurende zijn leven heeft hij een groot stempel gedrukt op Oss. Aan de hand van het godsbegrip dat hij schetst in zijn Diesrede zal ik proberen te laten zien dat hij daarmee de essentie schetst: om jezelf te vinden en vandaaruit groter te worden dan je bent.

Op zijn elfde is Titus voor zijn opleiding helemaal alleen uit Friesland naar de Franciscanen in Megen gekomen, in de huidige gemeente Oss. Via enkele omzwervingen komt hij in de stad Oss terecht, bij de karmelieten.

Hij wordt onder meer leraar. Hij werkte keihard. Om een idee te geven van zijn werk tussen 1916 en 1919: hij schrijft drie studieboeken (filosofie, astronomie en geschiedenis), hij vertaalt de volledige werken van Theresia van Avila, hij publiceert over het klooster in Haren in Oss, hij richt een handelsdagschool op en wordt hoofdredacteur van De Stad Oss.

Samen met de karmelieten organiseerde hij een grote internationale bijeenkomst: In 1922 kwamen 56 missionarissen uit de hele wereld naar Oss, ontvangen door

- vier harmonieën en
- drie bisschoppen;
- met drie tentoonstellingen en
- heel veel pers.

Zo kort na de Eerste Wereldoorlog was dat een enorme organisatie. Het geld hadden de karmelieten bijeengebracht met een loterij en een voetbalwedstrijd. Hier verrichtte Mgr. J. Aelen de aftrap. Er is een mooie foto van de bisschop die in zijn plechtige gewaad tegen de bal trapt. De toenmalige burgemeester Van den Elzen zei toen trots: 'Heel Oss was gemobiliseerd.'

Dit was een zeer zichtbare actie. Maar meestal werkten de karmelieten op een andere typisch Osse manier: vanuit de coulissen, in stilte. Maar ze waren 'door hun activiteiten spoedig niet meer weg te denken.'

Titus Brandsma is levend in Oss. Er is een parochie naar hem genoemd, een school, een rotonde, een musical, een afdeling van de scouting en nog veel meer. Tot op de dag van vandaag inspireert Titus Brandsma veel mensen. Titus Brandsma is van grote sociaal maatschappelijke betekenis geweest voor Oss.

Bij de voorbereiding van mijn verhaal probeerde ik hem dieper te begrijpen. Als ik zijn diesrede uit 1932 lees, ben ik geboeid door zijn beschrijving. Hij beschrijft de samenleving van destijds, de crisisjaren voor de Tweede Wereldoorlog, als een chaotische tijd. Het lijkt alsof zijn historische beschouwing over de godsbegrippen in het christendom houvast moet bieden om te bezien welk godsbegrip zich voor deze samenleving ontwikkelt. Achtereenvolgens komen de beelden voorbij van God als strijder, als leider, de verlichting van de geest, de natuur. Soms te midden van de mens, dan weer afstandelijk verheven ver weg en abstract. Bij elke tijd lijkt een eigen godsbegrip te horen.

Titus is verontrust over het feit dat mensen zich af lijken te keren van God. Op zoek naar een godsbegrip voor de samenleving van toen is Titus ervan overtuigd, dat te midden van zware tijden geloof, hoop en liefde houvast kunnen geven. Dat God in de mens woont en dat de mens zichzelf moet kennen (γνωσις σεαυτου) en daarin God moet ontmoeten. Door de werken van de mens zal God zich openbaren.

En dat is precies wat hij gedurende zijn leven deed: Brandsma en de karmelieten werkten keihard en legden in Oss het fundament:

- voor het Verdihuis : een plek waar mensen, die het moeilijk hebben, die geen thuissituatie hebben worden opgevangen,
- leren omgaan met geld en worden geholpen om een toekomst op te bouwen; waar mensen veilig kunnen wonen
- voor de Jozefkerk (en heel veel parochiewerk)
- voor het Osse onderwijs : eigenzinnigheid, het staan voor je mening is nog steeds de basis voor de school: de school propageert het onderzoeken van zaken, ipv. Afwachten; interesse boven oppervlakkigheid; werken in verbondenheid ipv. alleen.
- voor clubs en verenigingen,
- voor het H. Hartbeeld (en heel veel religieus en cultureel erfgoed)

Oss heeft veel aan hem te danken.

Bij de viering van 125 jaar Karmel in Oss heb ik dan ook het voorrecht gehad Titus Brandsma postuum tot ereburger te mogen benoemen. Ereburgers onderscheiden zich door het ontplooiën van, zoals dat heet: 'exceptionele activiteiten', die in het oog lopende, aanwijsbare effecten sorteren voor de gemeenschap van Oss.

Terwijl ik de tekst van zijn diesrede lees, vallen mij de parallellen op... Ik denk dat ik in eerste instantie uit de tekst de zaken haal, die ik herken. Ook wij leven in een complexe tijd waar we ons toe moeten verhouden. Een tijd waar we een rol in kunnen spelen door onze talenten in te zetten. Als ik de dieslezing van Titus Brandsma lees, herken ik die zoektocht. Een opvallende uitspraak in zijn diesrede gaat over heldhaftige daad: ik citeer: "Dan zien we, dat deze tijd van alogische intuïtie zelfs niet bevredigd wordt door een gewone beoefening van deugd, maar dan moeten wij God vragen, voor deze tijd, mannen en vrouwen op te wekken van heldhaftige deugd, die door hun daad tot de uitroep dwingen: Dat doet het ongeloof niet na." Titus roept hier op tot een echt christelijk heldendom.

Het is bijzonder om op zijn sterfdag te gedenken, dat Titus als geen ander zijn godsbegrip heeft doorleefd. In zijn werken in Oss zien we zijn opvatting terug, dat in de werken van mensen God zich openbaart. We zien het terug in zijn sociaal maatschappelijke bijdrage aan Oss. Hij vertrouwde in geloof, in hoop en liefde.

En in de kennis van wie hij zelf is. Hij ontdekte zijn belangrijke waarde: de vrijheid van meningsuiting. Hij vond een kritische, onafhankelijke pers enorm belangrijk. Hij komt in de Tweede Wereldoorlog in actie tegen het nationaalsocialisme, tegen de NSB die de journalisten naar zijn hand wilde zetten. Een krantendirecteur verraadt hem bij de *Sicherheidsdienst*. De vader van de krantendirecteur waarschuwt Brandsma, maar die weigert te vluchten.

Titus was zich sterk bewust van zijn eigen belangrijke waarden, zoals de vrijheid van meningsuiting als grondrecht. Het zette hem aan tot handelen. Hij hield vast aan de overtuiging, bijvoorbeeld de waarde van persvrijheid. Voor hem was dat wezenlijk. Daar stond hij voor, hij ging niet op de vlucht, hij koos er voor om een exceptionele bijdrage te leveren, een zeer heldhaftige. Het heeft hem zijn leven gekost.

Dit moment, waarop iemand ervoor kiest om een exceptionele bijdrage te leveren, is voor Titus de ontmoeting met God. Titus Brandsma staat met zijn offer in de rij van grote verhalen van mensen, die opstonden of die geroepen werden. Het doet me denken aan David.

David is een gewone jongen en wordt exceptioneel als hij het opneemt tegen Goliath. In zijn boek *The agony and the extasy* beschrijft Irving Stone de vertwijfeling van Michelangelo. Hoe moet hij het beeld van David vormgeven. De betekenis van de herdersjongen David, die later koning wordt. Twee jaar lang loopt Michelangelo om het blok marmer heen. Wanneer wordt David de held? Niet als hij Goliath heeft verslagen, maar op het moment dat hij besluit om het gevecht aan te gaan. Niet met een zwaard, zoals van hem verwacht wordt, maar - zichzelf kennend- met een slinger en stenen. Michelangelo portretteert hem op het moment dat hij besluit het tegen Goliath op te nemen en de slinger oppakt, op zijn eigen wijze, (hij kent zichzelf en weet dat hij beren en leeuwen verslaat om zijn schapen te beschermen, hij kent zichzelf en grijpt daarom naar de slinger en niet naar het zwaard) dat maakt het beeld zo krachtig. En hij stijgt boven zichzelf uit.

Soms is het een besluit, zoals bij David, soms word je geroepen. Denk aan het verhaal van Mozes en de braambos.

Mozes werd geroepen door God om de Israëlieten te bevrijden uit Egypte. Mozes reageert instinctief: Wie ben ik, dat ik tot de Farao zal gaan? Een hele logische reactie, die velen hebben als ze onrecht zien...waarom ik? Een ander doet het ook niet.. het komt vast wel in orde...Er was veel overtuiging nodig om Mozes over te halen. Uiteindelijk geleidde hij de Israëlieten uit Egypte.

Het verhaal van Mozes en het braambos werd dit jaar op roze zaterdag in de grote kerk van Den Bosch verteld. Den Bosch en Oss vierden daar dat we regenbooggemeenten zijn, dat wij staan voor de rechten van lesbiennes, homo's, transgenders en biseksuelen. De dominee riep iedereen op om het moment te herkennen waarop je geroepen wordt, om dan op te staan en je deel te doen. Net zoals de bisschop de Korte heeft gedaan door de St. Jan aan te bieden: een exceptionele daad. De storm, die door die uitgestoken hand werd geogst, was huiveringwekkend. Het was heel mooi dat de plebaan van de Sint Jan ondanks al het rumoer aanwezig was op die oecumenische bijeenkomst.

Ik zie in de dieslezing van Titus Brandsma de parallellen met de huidige tijd. Net als de jaren dertig, lijkt ook deze tijd wereldwijd chaotisch. De prikkels via sociale media, sensatie media, factfree politics en ongecontroleerde emotionele uitbarstingen lijken af en toe de overhand te nemen. In het Bossche gemeentehuis hangt de spreuk: 'Het puntje van de gouden pen, is het venijnigste wapen dat ik ken.'

Mensen, die hun nek uitsteken worden neergemaaid. De massa is een veilige schuilplaats. Het vergt moed om op te staan voor je waarden.

Net als destijds in de jaren dertig is er sprake van onzekerheid. Economisch, sociaal. Die onrustige tijd maakt mensen onzeker. Mensen, die in verwarring zijn houden star vast aan wat ze kennen, bang voor verandering.

De komst van duizenden vluchtelingen naar Europa, naar Nederland en ook naar Oss vormde een dankbare voedingsbodem voor alle menselijke karakters.

In Oss hebben we in een paar maanden een noodopvang gerealiseerd midden in de stad. Ik weet dat ook op het universiteitsterrein in Nijmegen een groot aantal vluchtelingen is opgevangen. Het haalde het beste in veel mensen naar boven. Al snel waren er mensen, die een vrijwilligersnetwerk organiseerden, taallessen gaven, sportactiviteiten organiseerden, kookten voor vluchtelingen, en nog veel meer. Prachtig om te zien. Ook Vluchtelingenwerk zette zich zoals altijd in om de mensen een goede start te geven in Oss.

Er was ook een andere kant: In Heesch onze buurgemeente braken rellen uit rondom de vestiging van een asielzoekerscentrum. De ogen van extreem rechts Nederland waren op onze regio gevestigd. Toen de vluchtelingen daadwerkelijk in de wijken in Oss gingen wonen en samen een huis moesten delen, braken er rellen uit. Mensen waren bang.

Een alleenstaande moeder, mishandeld door haar man, was eindelijk aan het opkrabbelen. Ze kreeg nieuwe burens, drie alleenstaande mannen uit Syrië. Ze was bang dat ze zich aan haar zouden opdringen.

Een gezin, waarvan het oudste kind al 10 jaar op de lijst stond om in aanmerking te komen voor eigen woonruimte, zag hoe vluchtelingen voorrang kregen bij woonruimte.

Een transgender, die na jaren rust had gevonden, werd geconfronteerd met drie buurmannen, die weigerden hem een hand te geven bij de kennismaking. Hij was bang, bang door zijn ervaringen uit het verleden, maar ook omdat hij wist dat een transgender in het land van de vluchtelingen gestenigd zou worden.

Ieder had zijn eigen verhaal.

Ik was op zoek naar een houvast. De druk was groot om de vluchtelingen niet te plaatsen, elk verhaal was begrijpelijk... 'Niet naast mij...'

Als Michelangelo liep ik om de opgave heen, *agony*, te vertalen met 'zieltogend', kwellend... Maar de *bottom line* was: deze vluchtelingen zijn ons toevertrouwd. Ze hebben recht op een plek. Niemand in Nederland bepaalt wie zijn burens worden, dat is de essentie van vrijheid en daar sta ik voor. Als burgemeester, als burgermoeder kan ik niet anders. Als men naar mij kijkt voor het oplossen van een probleem, zijn de makkelijke stappen al genomen. Het enige houvast is het handelen vanuit fundamentele waarden als vrijheid, gelijkheid, rechtvaardigheid (liefde, geluk, democratie) en respect voor alle mensen.

In die tijd organiseerde de Titus-Brandsmarochie een middag om te praten over hoe men vrijwilligerswerk voor vluchtelingen kon ondersteunen. Maar de extreem rechtse groepen kregen hier lucht van en ik kreeg via de politie het signaal dat ze de bijeenkomst zouden verstoren. Er gingen stemmen op om de bijeenkomst af te gelasten. Begrijpelijk: de televisiebeelden van de rellen in Oss waren niet feestelijk en een groot deel van de gelovigen was wat ouder en sommigen waren slecht ter been.

Totdat het parochiebestuur ging praten over Titus Brandsma, zijn geloofsopvatting, en besloot dat het niet voldoende is om het hier enkel over te hebben, maar het daadwerkelijk te doorleven. De parochianen realiseerden zich dat ze een deel van onze vrijheid aan het verliezen waren, omdat ze zich door de extremisten lieten intimideren. Zo moet het toen ook geweest zijn, in de jaren dertig. Elke dag een stukje vrijheid kwijt. Langzamerhand... En nooit was het erg genoeg om tegen in opstand te komen. Zo leek het ook in Oss..

Ze besloten samen te staan voor het vrijwilligerswerk, om vluchtelingen te helpen. Ze handelden samen vanuit geloof, hoop en liefde. De bijeenkomst ging door. De parochianen doorleefden hun godsbeeld samen... Ze stonden op voor hun waarde, geïnspireerd door Titus Brandsma. Ik ben bevoorrecht, dat ik dit van nabij heb mogen meemaken.

We zijn na een flinke omweg terug in Oss, terug bij Titus. En hier en nu, in Nijmegen. Tijd voor een afsluiting.

De wereld wordt niet gebouwd met hemelbestormende verhalen, maar stap voor stap, mens bij mens. Het begint vaak klein, bij mensen, bij eenlingen als Mozes, David, maar ook Titus Brandsma en de mensen die hij inspireert. Je ziet dat mensen groeien en boven zichzelf uitstijgen. Titus heeft zich niet alleen in zijn woord, maar ook in zijn daad ingezet voor de medemens. Tot op de dag van vandaag voelen wij in Oss zijn impact. (Op het afscheid van Jan Marijnissen bij de SP heb ik zelfs de parallellen gelegd tussen Titus en de Socialistische partij: de eigennuttigheid, de maatschappelijke verbondenheid. Misschien voor u wat vergezocht, maar ik zie het als een van de takken van de stronk, die Titus Brandsma samen met de Karmelieten ferm in Oss heeft geplant)

Het godsbeeld dat Titus Brandsma in zijn diesrede beschreef in de verwarrende vooroorlogse jaren, is nog steeds een kracht voor vele mensen. Geloof, hoop en liefde. Weten dat je ertoe doet, dat je het verschil kunt maken. Weten dat je een kracht in je hebt als je leeft vanuit de universele waarden. En vanuit die waarden handelen als je ertoe geroepen wordt, ook als dat iets buitengewoons vraagt, een heldhaftige daad. Ik wens het u allen toe Uw eigen kracht te vinden en in het werken voor de medemens op eigen wijze een bijdrage te leveren. Het woord te doorleven. Dank u wel.